



Vlaams
Parlement

ingediend op **992** (2016-2017) – Nr. 2
23 november 2016 (2016-2017)

Tekst aangenomen door de plenaire vergadering

van het voorstel van resolutie

van Robrecht Bothuyne, Wilfried Vandaele, Willem-Frederik Schiltz,
Bruno Tobback en Johan Danen

betreffende een sterk Vlaams klimaatbeleid

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° het intra-Belgisch klimaatakkoord van 4 december 2015 dat voor Vlaanderen een uitstootreductie van 15,7% vooropstelt tegen 2020;
 - 2° de maatregelen in het Vlaams klimaatbeleidsplan 2013-2020;
 - 3° het voortgangsrapport 2015 van het Vlaams klimaatbeleidsplan 2013-2020;
 - 4° de Europese klimaat- en energiedoelstellingen 2020;
 - 5° de Europese klimaat- en energiedoelstellingen 2030;
 - 6° de Europese klimaat- en energiedoelstellingen 2050;
 - 7° het klimaatakkoord van Parijs van december 2015;
 - 8° de oproep tot actie op de klimaatop van Marrakesh;
 - 9° de langetermijnstrategie voor Vlaanderen via de Visienota 2050;

- vraagt de Vlaamse Regering om:
 - 1° inzake een maatschappelijk breed gedragen en ambitieus klimaatbeleid:
 - a) in overleg met de Vlaamse bevolking een langetermijnstrategie uit te werken die van Vlaanderen een koolstofarme economie maakt. Participatie en actieve betrokkenheid van de lokale overheden, gezinnen en bedrijven moet dan ook de leidraad zijn voor en door het toekomstige klimaatbeleid. Alleen zo kan een breed draagvlak gecreëerd worden voor de noodzakelijke keuzes die gemaakt moeten worden;
 - b) de aandacht voor het klimaat bij gezinnen, bedrijven en lokale overheden te stimuleren door als overheid het goede voorbeeld te geven en maatschappelijk goede voorbeelden onder de aandacht te brengen;
 - c) het klimaat en het belang van het klimaatbeleid in het onderwijs aan bod te laten komen. De kennis en ervaring die de leerlingen op die manier opdoen kan helpen om het belang van en aandacht voor het klimaat uit te dragen naar hun omgeving;
 - d) een sociaal verantwoord klimaatbeleid te voeren, bijvoorbeeld met maatregelen voor de omscholing van mensen die momenteel tewerkgesteld zijn in de sector van de fossiele brandstoffen en met waar nodig sociale correcties voor de meest kwetsbaren;
 - e) aandacht te hebben voor de positieve effecten van het klimaatbeleid op de creatie van jobs;
 - f) een klimaatbeleid te voeren dat de Vlaamse competitiviteit niet in het gedrang brengt, maar integendeel zelfs versterkt;
 - g) voldoende ruimte en stimulansen te geven aan koplopers en vernieuwers. Achterblijvers mee te nemen door een combinatie van geleidelijk strengere minimumnormen en gerichte ondersteuning en de modaliteiten daarvan te bepalen;

 - 2° inzake governance:
 - a) een uitstootreductie van 35% tegen 2030 als indicatieve doelstelling voorop te stellen;
 - b) de klimaatdoelstellingen als een integraal onderdeel van alle beleidsdomeinen te beschouwen. Alle investeringen houden maximaal rekening met de Visie 2050 naar een koolstofarm Vlaanderen;
 - c) bij het nemen van klimaatmaatregelen met het oog op het halen van de klimaatdoelstellingen 2020, 2030 en 2050 steeds oog te hebben voor mogelijke lock-ineffecten rekening houdende met de stand van de technologie op dat moment;
 - d) onder leiding van de coördinerende klimaatminister en de betrokken vakministers broeikasgasreductie-kosten- en batencurves op te stellen voor de verschillende sectoren in Vlaanderen. Zodat duidelijk wordt gemaakt wat het reductiepotentieel is van alle mogelijke maatregelen maar ook welke kostprijs dat betekent per vermeden CO₂-equivalent.

- Op basis van de broeikasgasreductie-kosten- en batencurve en de best beschikbare technieken (BBT) wordt voor elke sector een reductietraject naar 2050 met tussentijdse doelstellingen opgemaakt. Daarbij moet rekening worden gehouden met de verhouding van het reductiepotentieel ten opzichte van de daarvoor vereiste investering en de concurrentiepositie van de betrokken sector in Europees en mondiaal perspectief;
- e) via de aanpak van 'green deals' (groene economieconvenanten) drempels en knelpunten weg te werken die bedrijven, sectoren en andere partners ervaren wanneer ze hun organisatie of omgeving willen verduurzamen;
 - f) inspanningen voor het klimaat zoveel als mogelijk in Vlaanderen te leveren en op die manier een reële daling van de uitstoot in Vlaanderen te realiseren. Daarbij moet steeds worden nagegaan of de maatregelen geen negatieve impact hebben op de uitstoot van broeikasgassen in het buitenland;
 - g) vanuit een geïntegreerde visie over de verschillende beleidsdomeinen heen uitvoering te geven aan de resolutie Circulaire Economie met bijzondere aandacht voor het sluiten van de koolstofcyclus;
 - h) als overheid het voorbeeld te geven aan de burgers en de bedrijven door: energie te besparen in de Vlaamse overheidsgebouwen, hernieuwbare energie te produceren op de eigen gebouwen en gronden, minder verplaatsingen uit te voeren met de wagen, het eigen wagenpark versneld te vergroenen, de overheidscommunicatie te digitaliseren zodat het papiergebruik vermindert, te kiezen voor duurzame innovatieve aanbestedingen en een klimaattoets te voorzien bij overheidsopdrachten;
 - i) zeker werk te maken van een slagkrachtige energie- en klimaatadministratie die uitvoering geeft aan het uitgestippelde energie- en klimaatbeleid en de rapportering erover. Bijkomend moet binnen elk beleidsdomein en elke administratie oog zijn voor alle kansen en opportuniteiten om het beleid verder te versterken;
 - j) opvolging te geven aan de uitvoering van de resolutie en hierover jaarlijks te rapporteren aan het Vlaams Parlement. Elke minister moet in overleg met de minister van Klimaat en op basis van het per sector vooropgestelde reductietraject jaarlijks rapporteren aan de commissie Leefmilieu;
- 3° inzake de financiering van klimaatbeleid:
- a) bovenop de 300 miljoen euro die in deze zittingsperiode al is voorzien voor klimaatbeleid nog in bijkomende middelen te voorzien voor de energie- en klimaattransitie. Onder andere de evaluatie van bestaande heffingen en belastingen op klimaatbelastend gedrag kan daartoe bijdragen. Die evaluatie zou kunnen gebeuren in functie van de financieringsnoden van de transitie. Daarnaast zouden negatieve kosten veroorzaakt door de uitstoot van broeikasgassen kunnen worden geïnternaliseerd. Belangrijk is dat wie klimaatvriendelijke investeringen doet om belastingen en heffingen te vermijden deze op redelijke termijn terugverdient;
 - b) meer middelen uit te trekken voor onderzoek en ontwikkeling, in het bijzonder in die domeinen met de grootste impact op het klimaat;
 - c) een duidelijk engagement op te nemen op vlak van internationale klimaatfinanciering ter ondersteuning van het adaptatiebeleid in het Zuiden;

- 4° in het domein mobiliteit:
- a) synergieën te zoeken tussen het ruimtelijk beleid en het mobiliteitsbeleid (Beleidsplan Ruimte Vlaanderen en Mobiliteitsplan Vlaanderen):
- 1) via ruimtelijke ontwikkelingen en het clusteren van activiteiten (wonen, werken enzovoort) en voorzieningen rond knooppunten en assen tot een betere benutting en evenwichtiger gebruik van de verschillende netwerken van liefst duurzame vervoersmodi te komen;
 - 2) het ruimtelijkeorderingsbeleid af te stemmen op mobiliteitsassen en -knooppunten, met de klemtoon op een goed uitgebouwd collectief en openbaar vervoer dat vanuit het principe van de basisbereikbaarheid alle belangrijke plaatsen (stations, scholen, industrieterreinen, zorgcentra, groendomeinen enzovoort) bereikbaar maakt, waardoor onnodige verplaatsingen worden vermeden en de verplaatsingen die gebeuren duurzamer worden. Daarbij moet de nieuwe stedelijke logistiek met hubs waar goederen worden overgeslagen op lokale lage-emissielogistiek (elektrische bestelwagens, bakfietsen enzovoort) gestimuleerd worden;
- b) de omslag naar een nieuw mobiliteitssysteem in te zetten:
- 1) een beleid te voeren waardoor de fiets, het openbaar en collectief vervoer en alternatieven zoals autodelen een effectief, aantrekkelijk, efficiënt en snel alternatief zijn voor de privéwagen;
 - 2) niet langer de auto als koning van de weg te zien maar daar waar mogelijk de andere vervoersmodi zoals de fiets te zien als volwaardig alternatief en deze keuze te ondersteunen door invoering van bijvoorbeeld een fietstoets bij het uitvaardigen van nieuwe verkeersregels of bij het ontwerp en de aanleg van verkeersinfrastructuur;
 - 3) te zorgen voor verkeersveilige inrichtingen, in het bijzonder voor de zwakke weggebruiker, in combinatie met een vlotte verkeerdoorstroming door zo veel mogelijk conflicten tussen verschillende verkeersmodi te vermijden; zo bijvoorbeeld door het Bovenlokaal Functioneel Fietsnetwerk verder uit te bouwen. Want de aanleg van een sterk aaneengesloten fietsnetwerk en de nodige fietsvoorzieningen, waarbij op een gecoördineerde manier alle zwakke schakels en missing links worden aangepakt door de verschillende wegbeheerders, zal het gebruik van de fiets stimuleren;
 - 4) autodeelsystemen, carpooling en andere nieuwe vervoersdiensten die de bezettingsgraad van auto's verhogen en het aantal auto's op de weg verminderen te ondersteunen via fiscale, ruimtelijke en infrastructurele maatregelen;
 - 5) hierbij zelf het goede voorbeeld te geven door het wagenpark van de Vlaamse overheid en de agentschappen in te brengen in deelsystemen en dit te koppelen aan de vergroening van dat wagenpark;
 - 6) in te zetten op combimobiliteit op vlak van personen- en goederenvervoer in het streven naar duurzame mobiliteitsoplossingen;
 - 7) vinger aan de pols te houden wat betreft nieuwe innovatieve en duurzame vervoersmodi zoals bijvoorbeeld hyperloop, transportdrones enzovoort;
 - 8) in te zetten op een modal shift van wegvervoer naar vervoer per spoor en via water door knelpunten weg te werken;
 - 9) deze maatregelen mee op te nemen in een integraal Mobiliteitsplan Vlaanderen en hierover in overleg te gaan met de andere gewesten;

- c) de transitie in te zetten naar emissievrije transportmiddelen:
- 1) een snelle ombouw van onze openbaarvervoertechnologie te garanderen. Vanaf 2019 enkel nog voertuigen te laten aankopen met een alternatieve aandrijving (hybride, waterstof (fuel-cell), batterij). Bij de hybride voertuigen erover te waken dat die later ombouwbaar zijn tot volledig elektrische aandrijving. Vanaf 2025 willen we zero emission in de stadscentra wat betreft openbaar vervoer;
 - 2) de uitbouw van alternatieven voor personenwagens met een verbrandingsmotor te versnellen door de vinger aan de pols te houden wat betreft alle mogelijke alternatieven zoals de uitbouw van slimme elektrische laadinfrastructuur op hernieuwbare energie, waterstoftankstations enzovoort;
 - 3) een duidelijk uitdoofscenario uit te werken voor personenwagens met een verbrandingsmotor in het traject naar 2050, met minstens een halvering van de verkoop en inverkeerstelling tegen 2030 conform het scenario van het Europees Milieuagentschap;
 - 4) de bestaande kilometerheffing voor vrachtwagens te evalueren en te onderzoeken hoe deze gedifferentieerd kan worden op basis van het tijdstip waarop en de plaats waar wordt gereden, van de milieuprestatie van de vrachtwagen en van de beschikbare alternatieven voor het transport;
 - 5) een budgetneutrale slimme kilometerheffing voor andere voertuigcategorieën zoals personenwagens, lichte voertuigen enzovoort te onderzoeken die sturend werkt in functie van het tijdstip waarop en de plaats waar wordt gereden, van de milieuprestatie van de auto en van de beschikbare alternatieven voor de wagen. Hierbij moet het de bedoeling zijn om het gebruik van de voertuigen te belasten eerder dan het bezit ervan. Andere mobiliteitsbelastingen (de belasting op de inverkeerstelling (BIV) en verkeersbelasting) worden dan afgeschaft;
- 5° in het domein wonen en gebouwen:
- a) inzake de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in de woningen en gebouwensector:
- 1) zo snel als mogelijk uitvoering te geven aan het renovatiepact dat tot doel heeft een duurzaam traject met duidelijke tussentijdse doelstellingen vast te leggen voor een grondige vermindering van het energieverbruik van alle Vlaamse woningen. Want naast een klimaatvoordeel levert dit een unieke opportuniteit om bijkomende jobs te creëren in Vlaanderen;
 - 2) via een ESCO-fonds met private partners of andere vormen van alternatieve financiering (zoals de zogenaamde 'split incentive') de investeringen in het energiezuinig maken van het verouderde Vlaamse woningpatrimonium mogelijk te maken en te versnellen (ESCO: energy service company);
 - 3) als overheid het voorbeeld te geven door de overheidsgebouwen versneld energiezuinig te maken;
 - 4) de sociale huisvestingsmaatschappijen te stimuleren en te ondersteunen om hun huurwoningen tegen 2030 conform te maken aan de voor hen geldende regelgeving in verband met energieprestatie en binnenklimaat;
 - 5) een renovatiepact voor niet-residentiële gebouwen op te maken zodat ook het energieverbruik van die gebouwen versneld naar beneden gaat;

- b) inzake de ondersteuning van de Vlaming die zijn woning wil renoveren:
- 1) de noodzakelijke ontzorging, die kan helpen om de drempel die mensen ervaren om over te gaan tot renovatie, te concretiseren. Een renovatieadvies en renovatiebegeleiding die gericht zijn op de uitvoering van totaalrenovaties, in één keer of in stappen zonder lock-ineffecten, moeten daar een onderdeel van zijn, net zoals de woningpas die alle mogelijke attesten moet combineren tot één functioneel document;
 - 2) maatregelen en stimulansen uit te werken die de eigenaars-verhuurders er zullen toe aanzetten de woning die ze verhuren maar niet voldoet aan de voor hen geldende EPB- en kwaliteitseisen op peil te brengen (EPB: energieprestatie en binnenklimaat);
 - 3) de financiële ondersteuningsmechanismen (zowel fiscale stimulansen, als de premies, de subsidies en financieringsinstrumenten), normen en standaarden van zowel de Vlaamse als de lokale overheden te stroomlijnen zodat hun slagkracht en effectiviteit verhoogt;
- c) inzake de verwarmingsbehoefte van woningen en gebouwen:
- 1) tot een optimale berekeningsmethode voor de gebouwschil te komen en voor het bepalen van de nog resterende energiebehoefte zoveel mogelijk het BBT-principe toe te passen;
 - 2) een duidelijk afbouwscenario uit te werken voor verwarmingsketels met fossiele brandstoffen, in een eerste instantie met betrekking tot steenkool en stookolie. Prioriteit dient te worden gegeven aan meer duurzame verwarmingstechnieken zoals warmtepompen en warmtenetten op groene warmte of restwarmte;
 - 3) de subsidie voor de aanschaf van hoogrendementsverwarmingsetels op aardgas, ingevoerd ter ondersteuning van de meest kwetsbare gezinnen en op dit moment de laatste Vlaamse subsidie voor verwarming met fossiele brandstoffen, uiterlijk in 2025 te schrappen en te vervangen door een ondersteuning voor klimaatvriendelijke alternatieven;
- 6° in het domein landbouw en visserij:
- a) inzake de afname van de impact van de Vlaamse land- en tuinbouwsector op het klimaat:
- 1) inzake de uitstoot per eenheid product:
 - i) een stimulerend beleid te voeren dat gericht is op het verder verminderen van de klimatologische voetafdruk per eenheid product van land- en tuinbouwproducten en waarbij de totale klimatologische voetafdruk van de land- en tuinbouwsector gestaag afneemt;
 - ii) een benchmark te maken tussen de klimaatefficiëntie van de land- en tuinbouwproductie in Vlaanderen en deze in het buitenland;
 - iii) bij het nemen van nieuwe maatregelen rekening te houden met de technische en economische haalbaarheid voor land- en tuinbouwbedrijven, conform het BBT-principe;
 - iv) de klemtoon te leggen op een voortrekkersrol voor Vlaanderen op vlak van klimaatefficiënte land- en tuinbouwproductie, eerder dan op een verdere groei van de veestapel in Vlaanderen;
 - v) onderzoek te stimuleren en te voeren naar het verlagen van de methaanuitstoot van de veestapel door het optimaliseren van voederrantsoenen en/of -efficiëntie en de resultaten hiervan te implementeren;
 - vi) optimaal in te zetten op de bouw van emissiearme stalsystemen in bestaande en nieuwe stallen;

- 2) inzake ruimtegebruik:
 - i) onderzoek en projecten inzake ruimtebesparende meerlagige teeltsystemen en de toepassing van verticale landbouw te ondersteunen;
 - ii) te onderzoeken op welke manier ecosysteemdiensten, zowel groene als blauwe diensten, in de land- en tuinbouwsector gevaloriseerd kunnen worden binnen een verdienmodel;
- 3) inzake het potentieel van energiebesparing en hernieuwbare energie:
 - i) maatregelen te nemen waardoor hernieuwbare energieproductie zoals via de plaatsing van zonnepanelen, (kleinschalige) windturbines, pocketvergister, energiebesparende technieken en opslag van energie nog meer ingang vinden in de land- en tuinbouwsector;
 - ii) carbon accounting voor landbouw aan te passen zodat de elektriciteitsconsumptie en -productie en de bijdrage aan hernieuwbare energie ook precies kan meegerekend worden bij de inspanningen die de landbouw levert;
- b) inzake de land- en tuinbouwsector als CO₂-buffer, de valorisatie van nevenstromen en een duurzame zeevisserij:
 - 1) inzake het potentieel als CO₂-buffer:
 - i) het potentieel van koolstofopslag door landbouwgebruik (zoals via groenbemesters, behoud en beheer van graslanden, vanggewassen enzovoort) diepgaander te onderzoeken en deze resultaten in de praktijk aan te wenden;
 - ii) het potentieel van bodembewerkingstechnieken met betrekking tot het voorkomen van erosie te onderzoeken en de resultaten in de praktijk aan te wenden;
 - iii) verder in te zetten op agroforestry;
 - 2) inzake de valorisatie van nevenstromen:
 - i) te onderzoeken welke hindernissen er zijn in de regelgeving voor de uitwisseling van reststromen (restwarmte en organisch-biologische nevenstromen) tussen agrovoedingsbedrijven en deze hindernissen weg te werken;
 - ii) onderzoek te voeren naar de klassering van het digestaat na vergisting volgens het pro-rataprincipe en op basis van deze resultaten met de Europese Commissie te onderhandelen over de algemene toepassing van dit principe;
 - 3) inzake een duurzame zeevisserij:
 - i) aquacultuurprojecten en -productiebedrijven te ondersteunen en na te gaan welke mogelijkheden er zijn voor aquacultuur op zee;
 - ii) attent te blijven voor de aanwezigheid van nieuwe soorten die omwille van de klimaatverandering steeds meer in de Noordzee opduiken en na te gaan of deze bevestigd kunnen worden, eventueel als alternatief voor de huidige soorten;
- c) inzake een evenwichtige voeding en alternatieve eiwitbronnen:
 - 1) inzake de promotie van een gezonde en evenwichtige voeding:
 - i) een evenwichtig en gezond voedingspatroon te promoten waarbij rekening gehouden wordt met de drie basisprincipes: variatie, mate en evenwicht;
 - ii) blijvend in te zetten op de korte keten via lokale voedselstrategieën, community supported agriculture, stadslandbouw en de wisselwerking tussen stad en platteland;

- 2) inzake de zoektocht naar alternatieve eiwitbronnen:
 - i) onderzoek naar en consumptie van alternatieve eiwitbronnen voor menselijke consumptie en novel foods te stimuleren en de productie van nieuwe of zeldzame teelten te ondersteunen in functie van een gezond voedingspatroon;
 - ii) blijvend in te zetten op onderzoek naar alternatieve eiwitbronnen zoals een verlaging van het eiwitgehalte in veevoeder, veredeling en het telen van soja in Vlaanderen, het gebruiken van algen als mogelijke eiwitbron voor veevoeder en het valoriseren van sojastromen, het stimuleren van de teelt van vlinderbloemige gewassen via agromilieumaatregelen enzovoort;
 - d) inzake de rol van de knowhow van de Vlaamse land- en tuinbouwsector om het mondiale klimaatprobleem aan te pakken:
 - 1) inzake de kennisopbouw in Vlaanderen:
 - i) bij het bestemmen van overheidsmiddelen voor onderzoek en innovatie en bij investeringssteun in de land- en tuinbouw rekening te houden met de klimaatuitdagingen;
 - ii) blijvend in te zetten op kennis, knowhow en beroepservaring inzake klimaatefficiënte land- en tuinbouwproductie met een globaal vergeleken lagere broeikasgasuitstoot per eenheid van product;
 - iii) onderzoek naar, ontwikkeling van en het toepassen van technieken inzake precisielandbouw, een techniek waarbij men streeft naar maatwerk op maat van het gewas en dier, een agro-ecologisch principe, biotechnologische processen en andere technieken die het gebruik van hulpbronnen (energie, gewasbeschermingsmiddelen, antibiotica, kunstmest enzovoort) kunnen verminderen in de land- en tuinbouwsector, blijvend te ondersteunen;
 - 2) inzake het verspreiden van de knowhow van de Vlaamse land- en tuinbouwsector:
 - i) de publieke onderzoeksresultaten inzake klimaatefficiënte ontwikkelingen en innovaties actief te verspreiden op Europees niveau;
 - ii) naar aanleiding van het nieuwe GLB (gemeenschappelijk landbouwbeleid) actief te pleiten voor het ondersteunen en het toepassen van klimaatefficiënte technieken in de land- en tuinbouwsector;
- 7° in het domein industrie, economie en innovatie:
- a) inzake de energie-efficiëntie van bedrijven:
 - 1) via de energiebeleidsovereenkomst (EBO) het verder verbeteren van de energie-efficiëntie in de energie-intensieve bedrijven te blijven stimuleren en over de vordering te rapporteren aan het parlement. Met het oog op de periode na 2020 moet een evaluatie van de doelstellingen en het instrument op zich gebeuren zodat op basis daarvan de doelstellingen, waar nodig, kunnen worden bijgesteld en verder aangescherpt of het instrument kan worden aangepast;
 - 2) instrumenten uit te werken die niet energie-intensieve bedrijven aanzetten tot het verbeteren van de energie-efficiëntie van hun productieproces en -methode, in overleg met de sectororganisaties en op maat van kmo's;
 - 3) via aangepaste financieringsmodellen, zoals het in onderzoek zijnde ESCO-fonds, energiebesparende maatregelen in bedrijven versneld te introduceren;
 - 4) een aangepast en voldoende flexibel kader uit te werken dat bedrijven toelaat restwarmte economisch rendabel uit te wisselen via een warmtenet;

- b) inzake de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in de industriesector:
- 1) met respect voor de huidige EBO's specifieke instrumenten uit te werken die gericht zijn op het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. De uitwerking moet gebeuren in samenwerking met de betrokken sectoren en moet ruimer gezien worden dan alleen de bedrijven die vallen onder de ETS-regelgeving (ETS: emissions trading scheme);
 - 2) vanaf 2021 de indirecte carbonleakagecompensatie te evalueren en te actualiseren op basis van de nieuwe CO₂-emissiefactor die door de Europese Commissie zal vastgelegd worden voor de Centraal-West-Europese Zone. Dit met het oog op het behoud van een gelijk speelveld voor onze industrie;
- c) inzake innovatie:
- 1) de budgetten op te trekken en daarmee een klimaatvriendelijk industriebeleid zeker te ondersteunen. Hierbij moet voor alle sectoren werk gemaakt worden van low carbon roadmaps en innovatieve oplossingen die een klimaattransitie mogelijk maken rekening houdende met het economisch beleid;
 - 2) na te gaan via welke PMV-financieringsmechanismes of steun uit het Hermesfonds geparticipeerd kan worden in duurzame demonstratieprojecten om op die manier bedrijven te helpen nieuwe technologieën te vermarkten (PMV: ParticipatieMaatschappij Vlaanderen);
 - 3) onderzoek- en innovatietrajecten richting een koolstofarme, meer biogebaseerde economie verder te ondersteunen om zo onze aardolieafhankelijkheid te verminderen. Gelijktijdig daarmee moet een plan worden uitgewerkt om de chemie, de petrochemie en de raffinage te ondersteunen in hun transitie. Sectoren die hier direct en indirect mee verbonden zijn, zoals bijvoorbeeld de automobielenindustrie, mogen daarbij zeker niet uit het oog worden verloren;
 - 4) onderzoek naar ecodesign te ondersteunen;
 - 5) werk te maken van de uitbouw van een duurzame digitale economie in Vlaanderen waarbij slimme en schone technologieën samengaan en ICT actief wordt ingezet om de transitie naar een koolstofarme samenleving te ondersteunen;
 - 6) in te zetten op het omvormen van CO₂ tot grondstof voor bouwmaterialen en chemicaliën;

8° in het domein energie:

- a) inzake energie-efficiëntie:
- 1) de Europese indicatieve doelstelling van 27% tegen 2030 te ondersteunen en een ambitieuze en kostenefficiënte Vlaamse bijdrage te leveren aan deze doelstelling;
 - 2) prioritair in te zetten op energiebesparende maatregelen in de verschillende sectoren. Daarbij mag het optreden van eventuele rebound- en volume-effecten niet uit het oog worden verloren omdat deze mogelijk energie-efficiëntiewinsten teniet doen;
 - 3) in te zetten op de uitbouw van slimme netten (ook decentraal) en slimme meters ondersteund door onder andere opslag en elektromobiliteit;
 - 4) aandacht te hebben voor energiebesparing, onder andere door versneld openbare verlichting op gewestwegen te heroriënteren naar ledverlichting en de lichten te dimmen in functie van tijd en plaats, bijvoorbeeld door gebruikgestuurde technologie;
- b) inzake hernieuwbare energie:
- 1) de Europese indicatieve doelstelling van 27% tegen 2030 te ondersteunen en een ambitieuze en kostenefficiënte Vlaamse bijdrage te leveren aan deze doelstelling;

- 2) elektriciteit en andere alternatieve energievormen voorop te stellen als de belangrijkste energiedrager voor de toekomst. Dit volgens een traject dat is gebaseerd op de Europese doelstellingen en het gebruik van fossiele brandstoffen op termijn uitfaseert;
 - 3) de productie van hernieuwbare energie verder en versneld uit te bouwen, onder andere door het stimuleren van collectieve projecten, demand side management en door bijvoorbeeld een systeem van salderen op afstand in combinatie met de stapsgewijze uitrol van slimme netten en waar nodig slimme meters. In afstemming met de regulator moet daarbij oog zijn voor een tariefzetting van de netkosten die de integratie van hernieuwbare energie en een flexibele capaciteit bij de verbruiker bevordert. Daarnaast moeten gezinnen in de toekomst de mogelijkheid krijgen om hun vraag aan te passen volgens de kost van energie op verschillende tijdstippen van de dag;
 - 4) voor de productie van elektriciteit meer in te zetten op hernieuwbare energie om zo een relevante en proportionele bijdrage te leveren aan de Europese doelstelling hernieuwbare energie. Wind- en zonne-energie, geothermie, warmte en duurzame biogas- en biomassa-projecten zullen hier een belangrijk aandeel in hebben maar andere vormen van hernieuwbare energie mogen zeker niet worden uitgesloten. Er wordt gekozen voor de meest kostenefficiënte vormen van hernieuwbare energie;
 - 5) in overeenstemming met het materialen- en afvalbeleid alleen gebruik te maken van duurzame en lokaal beschikbare biomassa die op een efficiënte wijze wordt omgezet in energie;
 - 6) de subsidies voor fossiele brandstoffen en eventuele participaties of beleggingen in fossiele economische activiteiten stapsgewijs af te bouwen;
 - 7) burgers, lokale besturen en bedrijven in een vroeg stadium actief te betrekken bij projecten rond hernieuwbare energie en verder in te zetten op participatie in projecten rond hernieuwbare energie omdat participatie en betrokkenheid het draagvlak voor projecten verhogen;
 - 8) diepe geothermie en (rest-)warmtenetten te faciliteren als bron van verwarming en hernieuwbare elektriciteit, conform de resolutie betreffende de ontwikkeling van warmtenetten (*Parl.St.* VI.Parl. 2012-13, nr. 2141) en de resolutie betreffende het ontwikkelen en bevorderen van diepe geothermie in Vlaanderen (*Parl.St.* VI.Parl. 2013-14, nr. 2478). Dit onder andere door een decretaal kader uit te werken voor het gebruik van groene warmte en restwarmte;
- c) inzake een energievisie en -pact:
- 1) werk te maken van een eigen Vlaamse energievisie waarbij de mogelijkheden inzake energiebesparing en hernieuwbare energie in alle sectoren op een technisch en economisch haalbare manier gemaximaliseerd worden;
 - 2) samen met de andere gewesten en de federale overheid werk te maken van een interfederale energievisie: minstens worden de huidige federaal besliste kernuitstap en de doelstellingen van de Europese Energie-Unie (een groeiend aandeel hernieuwbare energie in de energieproductie, het verbeteren van de energie-efficiëntie en een optimale interconnectie met de buurlanden) als uitgangspunt genomen. Op basis van die energievisie moet met alle stakeholders een breedgedragen energiepact worden opgesteld en afgesloten. Alleen zo kan zekerheid en stabiliteit op lange termijn gecreëerd worden die noodzakelijk is om burgers en bedrijven te laten investeren in het energiesysteem van de toekomst;

- 9° in het domein omgeving en natuur:
- a) inzake ruimtelijke ordening:
- 1) duidelijk te erkennen dat het bijkomend ruimtebeslag aan een tempo van 6 ha/dag en de daarmee gepaard gaande verharding onmogelijk aangehouden kan worden;
 - 2) er voor te zorgen dat het ruimtebeslag versneld afneemt. In het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen hiervoor een ambitieus pad uit te stippelen met tussentijdse doelstellingen, onder andere in 2025, om de toename van het ruimtebeslag zo snel als mogelijk en binnen dit kader tot 0 ha terug te brengen;
 - 3) de eigendomsrechten gedurende deze transitie te vrijwaren door die transitie niet uitsluitend top-down door te voeren. Maar wel via oplossingen op maat en door in te zetten op het ontwikkelen van compensatie-instrumenten zoals, maar niet beperkt tot, verhandelbare bouwrechten;
 - 4) te focussen op herbestemming van bestaande gebouwen en terreinen, zuinig ruimtegebruik, verdichting, kernversterking en inbreiding;
 - 5) bij het voorzien in extra woongelegenheden in de eerste plaats te kiezen voor inbreiding en verdichting, bijvoorbeeld door bijkomende woningen op bestaande percelen en hoogbouw. Voor het aansnijden van nieuwe woongebieden moet onder de beschikbare woon- en woonuitbreidingsgebieden eerst en vooral gekozen worden voor de gebieden die goed ontsloten zijn;
 - 6) zones met harde bestemmingen alleen nog verstandig aan te snijden en zones die slecht gelegen zijn te schrappen of te laten uitdoven, met de nodige begeleidende maatregelen;
 - 7) verouderde ontwikkelde zones (woonzones en bedrijventerreinen) met een lage ruimte-efficiëntie te reorganiseren;
 - 8) in de toekomst geen openruimtebestemming om te zetten naar een harde bestemming tenzij dit na onderzoek van alle alternatieven de beste oplossing blijkt te zijn;
- b) inzake inrichting van gebieden met harde bestemmingen rekening te houden met de principes van ruimtelijk rendement, zuinig ruimtegebruik, kernversterkend bouwen, transit oriented development enzovoort:
- 1) door voor verdichting te zorgen in verouderde verkavelingen, door het gebruikmaken van onderbenutte woningen en de herbestemming van leegstaande panden te versnellen. Maar ook door het promoten van gemeenschappelijke woonvormen zoals co-housing die beter gebruikmaken van de beschikbare ruimte dan een klassieke verkaveling;
 - 2) wonen en werken, maar ook andere attractiepolen (zorginstellingen, recreatie enzovoort) waar mogelijk en verantwoord te verweven in stads- en dorpskernen (knooppunten) en zodoende ook de nood aan woon-werkverkeer te verminderen. Kernversterking moet niet enkel inzetten op meer woningen in de stads- en dorpskern, maar ook op het houden in of terugbrengen naar de kern van niet hinderlijke economische activiteiten. Nu worden bedrijven te veel afgezonderd op kmo-zones of kantorenparken buiten de stad, die enkel bereikbaar zijn met de wagen;
- c) inzake bovenstaande principes instrumenten uit te werken om slecht gelegen zones met harde bestemmingen te kunnen inruilen of deactiveren. Dit weliswaar mits vrijwaring van de rechten van de betrokken eigenaar en een afdoende vergoeding of compensatie voor die eigenaar. Hierbij kan onder andere gebruik worden gemaakt van instrumenten zoals planologische ruil, meeneembare bouwrechten, het optimaliseren van planbaten/planschade enzovoort, zodat de kosten voor de overheid zo laag mogelijk worden gehouden;

- d) inzake een klimaatvriendelijk natuurbeleid en integraal waterbeleid:
- 1) natuurinrichting te koppelen aan de doelstellingen van klimaatadaptatie en -mitigatie en werk te maken van een versnelling van de realisatie van natuurinrichtingsprojecten waarvoor via inspraak en overleg een groot draagvlak is bekomen en aangetoond;
 - 2) de wateroverlast aan te pakken door voldoende insijpelingsvermogen te voorzien, het bufferend vermogen te versterken en concrete acties te ondernemen naar signaalgebieden;
 - 3) zo snel mogelijk de meest kwetsbare waardevolle bossen te beschermen, de aanplantingen in verstedelijkte gebieden te versnellen en zo koeling te genereren op hitte-eilanden, de aanplanting nabij verstedelijkte gebieden te versnellen en actief op zoek te gaan naar nieuwe bebossingsgronden binnen de afspraken met betrekking tot de ruimtebalans;
- e) inzake de ontwikkeling van een circulaire economie en een circulair materialenbeleid:
- 1) conform de betreffende resolutie inzake circulaire economie businessmodellen gebaseerd op het delen, de herstelbaarheid en de recycleerbaarheid van goederen te stimuleren zodat het energie- en grondstoffengebruik alsook de productie van afval van de gezinnen en de bedrijven vermindert;
 - 2) zoveel mogelijk producten en grondstoffen te hergebruiken, de verschillende materialenkringlopen verder te sluiten en de gebruikte materialen dus zoveel als mogelijk te hergebruiken;
 - 3) transportkilometers van afval te beperken en in te zetten op de economische valorisatie van afval tot nieuwe hoogwaardige producten;
 - 4) een langetermijnvisie op afvalverwerking te ontwikkelen, waarbij we de verbrandingscapaciteit afstemmen op de resterende restafvalproductie en daaraan de ondersteuning van de afbouw van de afvalverbrandingscapaciteit te koppelen;

10° wat betreft vragen aan andere overheden:

- a) in overleg te gaan met de federale overheid over:
- 1) een federaal energiebeleid dat complementair is aan het Vlaamse energiebeleid;
 - 2) de opmaak van een energievisie en -pact, met de huidige federaal besliste kernuitstap als uitgangspunt, om op die manier een breed draagvlak te creëren voor het gevoerde energiebeleid;
 - 3) het uitwerken van voldoende en toereikende compensaties voor bedrijven met een energiebeleidsovereenkomst. De compensatie mag echter geen volledige vrijstelling op de fossiele brandstoffen zijn;
 - 4) het uitwerken van een kader waarbinnen werknemers in wiens loonpakket een bedrijfswagen (met of zonder tankkaart) vervat zit, kunnen kiezen om, met het akkoord van hun werkgever, de bedrijfswagen (en desgevallend tankkaart) om te zetten in een mobiliteitsbudget of in de vorm van een bijkomend nettoloon;
 - 5) een verlaging van de btw op klimaatvriendelijke investeringen (fietspaden, warmtepomp, isolatie, totaalrenovatie, herstelling van producten enzovoort) zodat die dit gaat bepleiten bij de Europese Commissie;
 - 6) het verruimen van de 6% btw-regeling voor sloop en hernieuwbouw zodat die dit gaat bepleiten bij de Europese Commissie;

- 7) het organiseren van een fiscale verschuiving van de bestaande heffingen en belastingen naar een heffing op de uitstoot van CO₂ door gebruikte brandstoffen. Voor wat betreft bedrijven in Vlaanderen moet deze verschuiving in een Europese context gebeuren ter vrijwaring van de concurrentiepositie;
 - 8) de NMBS-parkeerplaatsen in de nabijheid van treinstations die door de NMBS betalend worden gemaakt. Deze voor de reiziger kostprijsverhogende maatregel bevordert de modal shift van de wagen naar het openbaar vervoer niet;
 - 9) het uitfaseren van treinen op diesel;
 - 10) het energiezuinig maken van de federale overheidsgebouwen in Vlaanderen en het produceren van hernieuwbare energie op de daken van deze gebouwen, om zo als overheid een voorbeeldfunctie op te nemen;
 - 11) het optimaliseren van de werking van de Nationale Klimaatcommissie door een betere inter- en intrafederale coördinatie;
 - 12) de opmaak van een vaste verdeelsleutel voor de door de EU opgelegde doelstellingen;
- b) in overleg te gaan met de lokale overheden over:
- 1) een doordacht lokaal mobiliteitsbeleid om zo het aantal verplaatsingen over de weg te verminderen;
 - 2) het ondersteunen en faciliteren van deeleconomie-initiatieven;
 - 3) het energiezuinig maken van de gemeentelijke infrastructuur en het produceren van hernieuwbare energie op de daken van deze gebouwen, om zo als lokale overheid een voorbeeldfunctie voor de inwoners van de gemeente op te nemen;
 - 4) hoe de Vlaamse Regering lokale initiatieven zoals de burgemeestersconvenant met het oog op 2030 actief kan ondersteunen via een faciliterend beleid;
 - 5) het heroriënteren van openbare verlichting in de gemeenten naar ledverlichting en het dimmen van de openbare verlichting in functie van tijd en plaats;
 - 6) het verhogen van de lokale betrokkenheid bij de uitbouw van hernieuwbare-energieprojecten;
- c) bij de Europese Unie te pleiten voor:
- 1) het blijvend opnemen van een internationale voortrekkersrol op gebied van klimaatbeleid en het beschermen van het klimaat;
 - 2) een elektriciteitsmarkt die gunstig is voor de integratie van hernieuwbare energie;
 - 3) het verstrengen van de normen voor de uitstoot van verbrandingsmotoren voor vrachtwagens en personenwagens;
 - 4) het toepassen van de real emission test op alle voertuigen;
 - 5) een duidelijk afbouwscenario voor personenwagens met een verbrandingsmotor in het traject naar 2050, waarbij uiterlijk 15 jaar voor 2050 de laatste nieuwe personenwagen met verbrandingsmotor in de Europese Unie verkocht wordt;
 - 6) een duidelijk afbouwscenario voor de verkoop en ingebruikname van verwarmingsketels met fossiele brandstoffen in het traject naar 2050;
 - 7) het energiezuinig maken van de Europese overheidsgebouwen in ons land en op de daken van die gebouwen hernieuwbare energie te produceren, om zo als Europa een voorbeeldfunctie op te nemen;
 - 8) het mogen gebruiken van het residu dat wordt overgehouden na het vergisten van koolstofrijke stromen als alternatief voor kunstmest;
 - 9) het inzetten van de middelen van de structuurfondsen en de Europese innovatiefondsen voor klimaat;

- 10) het uitwerken van modellen om de CO₂-winst van materiaalrecyclage of CO₂-opslag in ecosystemen te valoriseren;
- 11) een robuustere prijs voor CO₂ om op die manier de investeringen ten gunste van het klimaat in de ETS-sector te stimuleren en dit hand in hand met een adequate carbonleakagebescherming voor de industrie;
- 12) het onderzoeken van de invoering van een CO₂-taks op in de EU ingevoerde producten;
- 13) het komen tot een geharmoniseerde regeling voor de compensatie van indirecte carbon leakage in de hele Europese Unie;
- 14) handelsakkoorden met derde landen waarbij klimaatkosten geïnternaliseerd worden in de gehanteerde prijzen. Zo wordt een wereldwijd gelijk speelveld voor de industrie beoogd;
- 15) het wegwerken van drempels en tegenstrijdigheden in Europese regelgeving in functie van de te behalen klimaatdoelstellingen;
- 16) een volwaardige opname van luchtvaart en scheepvaart in het stelsel van de CO₂-emissiehandel;
- 17) een aangepast budgettair en monetair kader om klimaatgerelateerde investeringen te stimuleren;
- 18) het stimuleren van Carbon Capture and Utilisation (CCU) waarbij CO₂ omgezet wordt tot grondstof voor aanmaak van bijvoorbeeld bouwmaterialen of chemicaliën en aandacht te hebben voor mogelijke drempels die er voor zorgen dat CCU niet wordt beloond.